

Institutul „Ovidiu Șincai”

București, str. Atena nr. 11, sector 1
Tel. 230. 24.34, 230.24.74, 231.55.22, fax : 231.55.23, site: www.fisd.ro, email: isd@rdsnet.ro

Raport

Vadimizarea analizei politice

reacție la Raportul SAR “ILIESCU SE ÎNTOARCE și, dacă PSD câștigă, poate
forma din nou alianța roșu-brună cu PRM”

Institutul „Ovidiu Șincai”
București, 19 noiembrie 2004

Vadimizarea analizei politice,

reacție la Raportul SAR “ILIESCU SE ÎNTOARCE și, dacă PSD câștigă, poate forma din nou alianța roșu-brună cu PRM”, București, 15 noiembrie 2004

Un virus bântuie unele medii ale societății civile: vadimizarea gândirii politice. Aceasta înseamnă preluarea tematicii și a limbajului utilizat de către Partidul România Mare și Vadim Tudor: focalizarea exclusivă pe problema corupției și folosirea unui limbaj de tip metaforic pentru a desemna o presupusă realitate (*Mafia, La Piovra, Famiglia*). Raportul SAR prezintă toate simptomele vadimizării prin faptul că încearcă să impună drept criteriu unic în alegerea competitorilor politici pentru votul din 28 noiembrie a.c. problema corupției, fără ca această chestiune să fie corelată cu capacitatea, experiența și performanțele de guvernare, cu sprijinul extern pe care îl au unii sau alții dintre competitorii politici, cu faptul că flagelul corupției este transpartizan, PSD nedeținând monopolul asupra acestuia.

A. Caracteristici interne ale raportului

Modul de concepere și prezentare al raportului este apropiat de acela al unei lucrări științifice (date abundente, prezentări schematice, diagrame, tabele etc.). Așadar, intenția autoarei (Alina Mungiu - Pippidi) este de a sugera cititorului că se află în fața rezultatului unui efort real de cercetare. Stilul general pe care îl adoptă raportul este însă mai degrabă unul jurnalistic.

În ceea ce privește **analiza propriu-zisă, aceasta constă preponderent dintr-o descriere a realității printr-un cadru de interpretare construit înainte de adunarea datelor, mai degrabă decât dintr-o succesiune de raționamente care să ducă în mod clar de la anumite premise la anumite concluzii.**

Tematica textului este axată în jurul sugerării a trei idei care se aseamănă foarte mult cu acuzațiile pe care PNL și PD le aduc PSD: **1)** că PSD este un partid incapabil de a guverna și de a se reforma; **2)** că PSD se va alia cu PRM și **3)** că există perspectiva ca Ion Iliescu să constituie o frână în calea integrării europene. Construcția acestor idei este simetrică: mai întâi este sugerat eșecul (existent sau previzibil) al PSD în promovarea reformei și al luptei împotriva corupției, apoi autoarea se lansează în recomandări pentru electorat în legătură cu ceea ce ar trebui să voteze.

Acest mod de **prezentare contrastivă** este unul dintre procedeele retorice cele mai des folosite și se bazează pe **o comparație aparent obiectivă** între două realități, care disimulează preferința celui care face comparația pentru una dintre ele. În această situație, PSD și guvernul sunt partea care concentrează cvasi-totalitatea caracteristicilor negative pe care Alina Mungiu- Pippidi le remarcă în legătură cu realitatea politică, în timp ce Alianța PNL-PD și Traian Băsescu sunt construite ca entități pozitive ale acestei realități.

Discursul despre PSD este unul al certitudinii, autoarea nu are îndoieli asupra acțiunilor în care PSD este angrenat, în timp ce în cazul Alianței PNL-PD autoarea utilizează supoziții exclusiv pozitive. Contrastul sugerat este între o realitate despre care se știe totul (PSD) și una despre care se știe puțin de puține lucruri pentru ca aceasta să constituie o alternativă politică atrăgătoare (Alianța PNL-PD).

În ceea ce privește orientarea temporală a textului, PSD este construit exclusiv în legătură cu acțiuni încheiate sau care nu pot continua în viitor: PSD se întoarce în trecut, PSD nu se mai poate reforma etc. În contrast, când vorbește despre PNL și PD, autoarea le plasează pe terenul acțiunilor care se vor întâmpla: ele pot reforma, pot lupta împotriva corupției etc.

PSD este permanent situat în partea perdantă a binomului, fie prin procedee de genul celor de mai sus, fie prin asocieri de idei implicite de-a lungul axelor tânăru-urban-progres-PNL-PD-viitor, respectiv vârstnic-rural-stagnare/regres-PSD-trecut. Această tehnică de asociere simbolică ilicită este vizibilă în modul în care Alina Mungiu - Pippidi folosește subiectul presupusei scăderi a susținerii tinerilor pentru PSD. Modul în care autoarea realizează aceste asocieri este foarte apropiat de modul în care chiar unele din formațiunile politice supuse analizei o fac: în discursul liberal un loc comun este asocierea automată a PNL cu tineretul și cu mediul urban.

În construcția raportului există o serie de deficiențe de metodă, dintre care cele mai evidente sunt următoarele: utilizarea argumentului autorității, utilizarea unor statistici irelevante pentru argumentare și ignorarea altora, generalizări dincolo de marjele uzuale pe care le permit sondajele de opinie.

Ca argument al autorității, PSD-ului i se contrapun rezultatele sondajelor de opinie într-o clasică recurgere la argumentul „vocii poporului” (de exemplu, „55% dintre intervievați consideră că onestitatea guvernului s-a redus în ultimii ani”), în timp ce PNL și PD sunt construite oarecum de partea celor care reclamă corupția, nedreptatea etc. Și, astfel, sunt implicit absolvite de orice bănuială de acest fel. „Vocea poporului” funcționează doar când se poate contrapune PSD.

În ceea ce privește statisticile pe care autoarea le folosește, se poate constata o suprautilizare a lor, corelată cu încrederea nelimitată în virtuțile metodelor cantitative de analiză socială pentru orice fel de cercetare. Se utilizează statistici fără relevanță pentru problema tratată – spre exemplu, statistica percepției corupției pe categorii de ocupație este folosită exclusiv pentru a sublinia rolul PSD în creșterea fenomenului după 2000.

Alina Mungiu - Pippidi ignoră faptul că, în majoritate, statisticile pe care le aduce ca exemple sunt *percepții publice* ale fenomenelor și, în nici un caz, fenomenele însele. Astfel, autoarea ajunge în situația în care își susține o serie de afirmații categorice despre cum arată realitatea politică prin citarea unor sondaje care nu pot decât să indice cum *este percepută la un moment dat realitatea politică*. Uneori autoarea ia la cunoștință calitatea de indicator relativ a acestor date și are o atitudine didactic-critică față de opiniile respondenților (atunci când Alina Mungiu-Pippidi se pune în postura de analizator rațional al unor opțiuni care pentru ea sunt iraționale – preferința pentru autoritarism sau pentru partid unic); alteori – mai ales când pot constitui argumente împotriva PSD – opiniile acelorași indivizi sunt considerate indici categorici, iar autoarea transmite implicit o atitudine binevoitoare față de opiniile respondenților.

În concluzie, raportul este orientat strategic înspre obținerea de efecte asupra receptorului și folosește caracteristicile formale ale textului doar pentru a sugera că baza pentru concluziile la care ajunge autoarea este una științifică. Textul este normativ și sugerează implicit receptorului partea de care trebuie să se situeze, putând fi astfel caracterizat drept tendențios. Tendențiozitatea sa este cu atât mai eficientă cu cât este mai disimulată.

B. Manipularea realității, sau cum statistica „demonstrează” tot ce dorești
Înainte de a analiza principalele puncte asupra cărora avem serioase dubii, trebuie să lămurim chestiunile esențiale în care suntem de acord cu Raportul SAR:

- corupția este transpartinică;
- existența unei legături directe între sărăcie și corupție, în sensul că în județele cele mai sărace există importante grupuri de putere;
- Guvernul Adrian Năstase a obținut performanțe bune.

Există însă foarte multe chestiuni în Raportul SAR asupra cărora Institutul „Ovidiu Șincai” are alte puncte de vedere, criticând analiza doamnei Alina Mungiu-Pippidi din mai multe motive:

- Raportul SAR este astfel construit încât acesta să fie folosit în campania electorală de către Traian Băsescu, considerându-se tema „corupției” ca un subiect central pentru societatea românească (or toate sondajele de opinie arată faptul că ordinea de priorități este alta, fără însă ca această problemă să nu fie importantă). Alina Mungiu-Pippidi consideră ca fiind niște realități propriile percepții, vorbind de faptul că „Grupurile regionale (de interes *n. n.*) converg într-o rețea națională – *La Piovra* – care amestecă afacerile cu politica, iar legea este distorsionată pentru a o proteja”. Este aici de remarcat atât folosirea unei retorici vadimiste cât și absența dovezilor, cu care operează analiza politică, în susținerea existenței unei „Mafii” la nivel național, structurată și funcțională în mod similar cu cea italiană. Să folosim procedeul reducerii la absurd și să considerăm că autoarea raportului ar avea dreptate, însă nu a fost demonstrat (și nimenea nu a putut-o face până acum!) că această rețea este exclusiv dependentă de PSD sau protejată de acesta. În aceste condiții, construcția unui raport de analiză politică pe date ipotetice nu face decât să discrediteze din punct de vedere științific un astfel de demers.
- Teza centrală pe care vrea să o acrediteze raportul doamnei Alina Mungiu – Pippidi este aceea că „Alternanța la putere anul acesta nu poate fi decât benefică pentru calitatea actului de guvernare – și chiar pentru viitorul european al PSD însuși”. Or, ideea alternanței la putere, ca panaceu pentru rezolvarea tuturor problemelor societății românești este contrazisă de următoarele lucruri:
 - Problema corupției nu este rezolvată printr-o simplă alternanță formală a partidului de guvernământ, pentru că rețelele corupției sunt transpartizane (acest lucru a fost de altfel, recunoscut indirect de către Alina Mungiu-Pippidi). Succesul luptei anti-corupție depinde atât de mecanismele legale puse să rezolve această problemă cât și de forța partidului de guvernământ.

Or, un viitor guvern PSD, lipsit de constrângeri, va acționa mai eficient într-un al doilea mandat;

- Alina Mungiu-Pippidi vrea să demonstreze cu orice preț că Traian Băsescu ar fi cel mai eficient războinic împotriva corupților (a vorbit de „cruciada împotriva corupției” în primele 6 luni de guvernare, la fel ca în Contractul de 200 de zile!). Or, toată istoria personală a lui Traian Băsescu (acest nou Mesia în viziunea doamnei Mungiu-Pippidi!) demonstrează că acesta nu poate fi un simbol al luptei anti-corupție și nici nu are autoritatea personală pentru a face acest lucru. Spre deosebire însă de Traian Băsescu, Ion Iliescu are autoritatea politică și morală să lupte împotriva corupției;
 - Fenomenul corupției este transpartizan, iar forța oligarhiei este cu atât mai mare cu cât statul este mai slab. „Alternanța” la putere nu ar micșora corupția, ci doar ar slăbi forța statului. Politicienii sunt slabi pentru că depind de legăturile cu anumite cercuri de interese. Lupta împotriva corupției va avea eficiență numai atunci când oamenii politici se vor emancipa de grupurile de interese. Or, continuitatea la guvernare slujește mai bine cauzei emancipării politicienilor de sub influența grupurilor de interese, pentru că dobândirea independenței economice va însemna și o mai mare capacitate de asumare a rolului funcției publice.
- A doua teză pe care încearcă să o demonstreze Alina Mungiu – Pippidi este aceea a legăturilor subterane dintre PSD și PRM. În mod cel puțin suspect, în raportul SAR nu sunt luate în calcul și negocierile dintre Traian Băsescu și PRM și declarațiile publice ale lui Cozmin Gușă în acest sens din luna iunie a.c. De asemenea, din „analiza” doamnei Alina Mungiu-Pippidi lipsesc orice referiri la retorica naționalistă și anti-occidentală utilizată în ultimul timp de către Traian Băsescu și Alianța PNL-PD și la atacurile sale împotriva unor importanți lideri occidentali. Doamna Alina Mungiu-Pippidi omite să spună faptul că Alianța PNL-PD a crescut în ultimul an luând electorat de la Vadim Tudor și PRM, folosind temele și limbajul acestora. De ce ar fi atunci mai probabilă o alianță între Uniunea PSD+PUR și PRM decât cea dintre Vadim Tudor și Traian Băsescu, apropiați atât prin limbaj cât și prin bazine electorale?
 - A treia teză a doamnei Alina Mungiu-Pippidi este aceea că Ion Iliescu ar dori realizarea unei „alianțe roșu-brun”. O incursiune onestă în istoria recentă a României ar indica cel puțin trei fapte aparent paradoxale: 1) constituirea „patrulaterului roșu” s-a realizat după ce PNȚCD și PD au refuzat să sprijine parlamentar guvernul Văcăroiu; 2) Ion Iliescu, alături de Adrian Năstase, au fost oamenii politici cei mai calomniati de către Vadim Tudor; 3) în perioada 2001-2004, PNL, PD și PRM s-au susținut de mai multe ori în Parlament, existând deci premisele unei colaborări între acestea. Este clar că PSD nu are monopolul relației cu PRM și Vadim Tudor. Motivul pentru care este atacat Ion Iliescu este unul electoral: se încearcă neutralizarea forței de atracție electorală a acestuia.

- Raportul SAR cuprinde mistificări ale realității istorice, fiind ignorat faptul că, în perioada 1990-1992, FSN a încercat realizarea unei terapii de șoc, dar schimbările au fost amânate până după anul 2000. Unele organizații ale societății civile fac aceeași greșeală și acum ca și în 1990-1992, când au atacat în bloc FSN fără să țină seama de gruparea reformistă, din care făceau parte personalități care se regăsește acum, în majoritate, în PSD. De asemenea, trebuie spus că liberalizarea prețurilor s-a făcut în perioada 1990-1992, nu în perioada 1997-2000, așa cum se susține în Raport. Autoarea raportului dă dovadă de rea credință atunci când consideră că PSD ar fi același partid ca în perioada 1992-1996 și nu ține cont de faptul că Ion Iliescu însuși a parcurs o carieră politică spectaculoasă, dovedind că s-a schimbat semnificativ.
- Raportul doamnei Alina Mungiu-Pippidi dovedește că aceasta este părtinitoare inclusiv în chestiuni de aritmetică elementară. Pentru Alina Mungiu-Pippidi este o certitudine faptul că PSD „nu va obține mai mult de 40% din voturi”, astfel încât ar fi inevitabilă o alianță cu PRM (așa vrea să ne convingă!). O deontologie profesională minimă ar fi trebuit să determine luarea în calcul de către Alina Mungiu-Pippidi a acelorași date și pentru Alianța D.A. ca și pentru PSD. Nu a făcut acest lucru, deoarece concluzia logică ar fi fost că Băsescu ar trebui să se alieze cu originalul, Vadim Tudor.
- În analiza variantelor pentru alegeri Alina Mungiu-Pippidi nu ia în calcul sprijinul extern pe care îl au una sau alta dintre forțele politice aflate în competiția electorală. Nu face acest demers deoarece știe, așa cum singură a declarat, că Occidentul dorește continuitate la guvernare în România, iar venirea altei echipe de guvernare nu ar face decât să îndepărteze momentul aderării. Nu pot fi omise dintr-o analiză obiectivă influențele externe: cum ar putea să reprezinte mai bine Traian Băsescu interesele României decât Adrian Năstase atât timp cât liderul PD a trezit ostilitatea majorității cancelariilor occidentale?

În concluzie, raportul doamnei Alina Mungiu-Pippidi este un document de propagandă electorală prin care încearcă să demonstreze că: 1) simpla alternanță la putere rezolvă toate problemele României; 2) Traian Băsescu este eroul din basme care luptă împotriva corupției și că acesta ar trebui ales; 3) prioritatea absolută a României este lupta împotriva corupției, iar dincolo de acest lucru nu mai contează nici performanțele unei echipe de guvernare, nici credibilitatea și trecutul politic al unor oameni, nici integrarea europeană, nimic. Tot ce contează este ca „analiza politică” să slujească discursului politic a lui Traian Băsescu.

C. Variantele pentru formarea majorității parlamentare după 28 noiembrie

Analiza prin modelare pe care o propunem pleacă de la trei constatări: 1) nici un competitor politic, nici Alianța D.A. nici Uniunea Națională PSD+PUR nu se vor putea alia cu PRM; 2) candidatul cu cele mai mari șanse să devină președintele României este Adrian Năstase (această variantă a fost recunoscută implicit de Alina Mungiu-Pippidi, atunci când vorbește de „întoarcerea” lui Ion Iliescu); 3) Alianța D.A. și Uniunea Națională PSD+PUR ar obține în alegerile generale aceleași scoruri pe care le-au obținut la locale, adică ar fi la egalitate. Nu luăm în calcul așadar variantele în care una dintre coaliții ar câștiga majoritatea absolută, sau ar avea nevoie de doar 5 procente (ale UDMR) pentru a avea majoritatea absolută.

Cele mai mari șanse de a forma guvernul le are PSD, deoarece are două importante atuuri: 1) Președintele României va sprijini partidul al cărui președinte a fost și, 2) așa cum a dovedit și în urma alegerilor locale, PSD are cea mai mare capacitate de a forma alianțe.

Înainte de a expune variantele pentru un viitor guvern, trebuie lămurit clar de ce PRM nu poate fi inclus în nici o formulă guvernamentală, chiar dacă unii ar dori acest lucru. Chiar dacă Vadim Tudor personal și PRM au făcut în ultimul an eforturi de a trece de la statutul de partid anti-sistem la partid intra-sistem, încercări mai mult sau mai puțin convingătoare, **menținerea PRM în afara coaliției de guvernământ are rațiuni legate de politica generală europeană: atât partidele social-democrate europene cât și cele populare sau liberale nu ar putea accepta venirea PRM la guvernare pentru că acest lucru ar legitima mișcările populiste din propriile țări. Iată de ce, guvernarea alături de PRM nu ar face decât să determine izolarea internațională a României și amânarea integrării europene. Or, acest lucru nu ar conveni decât oligarhiei care nu este pregătită să înfrunte forțele pieței concurențiale din Uniunea Europeană.**

Varianta 1: Guvern minoritar al Uniunii PSD+PUR alături de UDMR, așa cum s-a întâmplat și în 2000. Această variantă are un grad ridicat de probabilitate să se realizeze, deoarece Alianța PNL-PD este izolată în acest moment pe scena politică. Un astfel de guvern, chiar dacă ar fi minoritar are toate șansele să rămână în funcțiune cel puțin până în 2007, la momentul integrării, deoarece dacă PNL și PD, sprijinite de PRM, vor depune o moțiune de cenzură acest lucru va duce la alegeri anticipate. Or, în cazul alegerilor anticipate partidele de opoziție ar obține și mai puține voturi decât la alegerile din 28 noiembrie 2004, fiind pedepsite de electorat că dăruim un guvern care trebuie să asigure integrarea României în Uniunea Europeană.

Varianta 2: Guvern de largă coaliție între PSD-PUR-PNL-UDMR. Această variantă ar asigura o largă majoritate pentru un guvern care are ca misiune principală integrarea europeană în România. Această variantă a întrunit deja o masă critică în rândul tuturor partidelor componente, iar capacitatea de negociere a PSD, dovedită cu ocazia constituirii Consiliilor Județene, este un argument în plus pentru a susține probabilitatea realizării sale. O asemenea variantă de guvernare ar avea și susținerea factorilor de decizie occidentali.

De ce PD și Traian Băsescu nu pot face parte din formula unui guvern de largă coaliție?

Prin întreaga atitudine politică Traian Băsescu nu a făcut decât să-și atragă antipatia unor importanți lideri europeni (Gerhard Schroeder- cancelarul Germaniei, Jean-Pierre Raffarin – primul ministru francez, Romano Prodi – președintele Comisiei Europene, Silvio Berlusconi - primul ministru italian, Guenther Verheugen – comisar european pentru extindere, Antonio Guterres – președintele Internaționalei Socialiste etc.), astfel încât prezența PD în arcul guvernamental nu ar face decât să aducă deservicii intereselor României. În plus, Partidul Democrat prin mai mulți din liderii săi (de ex. președintele executiv Emil Boc a jurat pe Biblie că nu se va alia cu maghiarii) a adoptat o conduită populistă, cu izbucniri xenofobe, iar acest lucru a determinat îngrijorarea Internaționalei Socialiste, cea mai influentă organizație ideologică mondială.

Varianta 3: Guvern minoritar al Alianței D.A. și UDMR. O asemenea variantă este mai mult teoretică, deoarece ar avea nevoie de susținerea Președintelui României. Dacă această variantă s-ar realiza ar rezulta un guvern instabil, atât datorită luptei pentru hegemonie între PNL și PD cât și pentru faptul că ar fi permanent la mâna partidelor de opoziție.